

Маковій В.П.,
начальник кафедри
цивільно-правових дисциплін
Херсонського юридичного інституту ХНУВС,
Степанюк О.В.,
студентка 47 групи
Херсонського юридичного інституту ХНУВС

Договірна природа послуг в сфері народної та нетрадиційної медицини

УДК 347.440

Анотації:

Стаття визначає правову природу й зміст відносин, що виникають між цілителем і фізичною особою при наданні останній різних послуг у сфері народної і нетрадиційної медицини. Запропоновано власне визначення поняття договору про надання послуг в галузі народної і нетрадиційної медицини та його особливості, проаналізовано зміст вищезазначеного договору.

Статья определяет правовую природу и содержание отношений, которые возникают между целителем и физическим лицом при предоставлении последнему услуг в сфере народной и нетрадиционной медицины. Автором предложено собственное определение понятия договора про предоставление услуг в сфере народной и нетрадиционной медицины и его особенности, проанализировано содержание вышеупомянутого договора.

The article defines the legal nature and the maintenance of relations between the healer and the person, when the last one has services in sphere of national and nonconventional medicine. Own definition of concept of the contract about granting of services in sphere of national and nonconventional medicine and its feature offered by author, the maintenance of the aforementioned contract is analysed.

Ключові слова: послуга, нетрадиційна і народна медицина, договір,

цілитель.

Ключевые слова : услуга, нетрадиционная и народная медицина, договор, целитель.

Keywords: service, nonconventional and national medicine, the contract, the healer.

Сьогодні набуло поширення застосування у лікуванні методів та засобів народної та нетрадиційної медицини. Нетрадиційна медицина - це сума всіх знань та практичних методів народної медицини, як зрозумілих, так і незрозумілих, що застосовуються для діагностики, запобігання і ліквідації порушень фізичної, психічної та соціальної рівноваги та побудованих виключно на практичному досвіді та спостереженнях, які передаються з покоління в покоління, як в усній, так і письмовій формі, та які мають певного автора.

При цьому, значне коло проблем щодо медичної діяльності у галузі народної та нетрадиційної медицини обумовлено недосконалістю нормативно-правової бази, адже чималий масив чинного медичного законодавства дістався у спадок ще з радянських часів і вже не відповідає сучасним потребам галузі охорони здоров'я.

Не зважаючи на спроби держави врегулювати процес надання «цілительських» послуг, існує багато шарлатанів, шахраїв, діяльність яких нічим не врегульована . Тому, за статистикою, майже кожен другий громадянин України, що звертався за допомогою до засобів нетрадиційної медицини, вважає себе обманутим. В багатьох випадках закон не може нічим допомогти, і проблемою громадян є те, що вони не можуть захистити свої права.

Відповідаючи на вимоги сьогодення, Всесвітня організація охорони здоров'я констатувала, що численні надбання народної і нетрадиційної медицини, як складові цілісного медичного знання людства, мають позитивний вплив на стан здоров'я, та що з метою оздоровлення і лікування до них

звертаються майже 80% населення світу. Тому Всесвітня організація охорони здоров'я заохочує і підтримує країни в їх діяльності з виявлення і впровадження цих методів у медичну практику [1, с. 227-229].

Україна відноситься до країн, в яких народна і нетрадиційна медицина не тільки легально співіснує з офіційною медициною, про що свідчить, зокрема, стаття 74¹ Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", де вказано, що "Народна медицина (цілительство) - методи оздоровлення, профілактики, діагностики і лікування, що ґрунтуються на досвіді багатьох поколінь людей, усталені в народних традиціях і не потребують державної реєстрації. Право на заняття народною медициною (цілительством) мають особи, які отримали спеціальний дозвіл на заняття народною медициною (цілительством), виданий Міністерством охорони здоров'я України або уповноваженим ним органом" [2], але й вони дедалі більше інтегруються, підтвердженням чого є включення в офіційний Перелік лікарських посад у закладах охорони здоров'я посади "лікар з народної і нетрадиційної медицини"[3].

Законодавством передбачена індивідуальна підприємницька діяльність приватних осіб в галузі охорони здоров'я при наявності необхідної матеріально - технічної бази і кваліфікованих працівників. Так, наказом Міністерства охорони здоров'я України від 11 лютого 1998 року № 36 "Про затвердження Положення про організацію роботи цілителя, який здійснює медичну діяльність в галузі народної та нетрадиційної медицини" (далі "Положення") дозволено здійснювати таку діяльність особам, які мають цілительські здібності, яким визначено умови та організація їх роботи [4].

Цілитель - це особа, яка не має спеціальної медичної освіти, але володіє певним обсягом професійних знань та вмінь в галузі народної та нетрадиційної медицини.

Свою діяльність цілитель має право здійснювати за умови отримання спеціального дозволу (ліцензії) на медичну діяльність у галузі народної та нетрадиційної медицини у порядку, встановленому наказом МОЗ України від 10 серпня 2000 року № 195 "Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини" [5].

Центром управління діяльністю в галузі народної і нетрадиційної медицини в Україні є Комітет з народної і нетрадиційної медицини при Міністерстві охорони здоров'я України, створений відповідно до Указу Президента України "Про додаткові заходи щодо врегулювання діяльності в сфері народної і нетрадиційної медицини" від 31.07.98 р. № 823/98, спеціальним наказом МОЗ України від 04. 12. 98р. № 343 [6].

Комітет є єдиним в Україні хто має право видавати особам без спеціальної освіти спеціальний дозвіл на медичну діяльність в галузі народної і нетрадиційної медицини. Він також є головною установою Міністерства з проведення експертизи, атестації осіб, які мають спеціальні дозволи, займаються медичною діяльністю в галузі народної і нетрадиційної медицини за ліцензіями МОЗ України.

Крім того, на підставі ст.4 Загальної частини "Положення" цілитель здійснює медичну діяльність під контролем лікаря і зазначені особи повинні керуватись законодавством про охорону здоров'я, нормативно-правовими актами МОЗ України [7].

Водночас, слід зауважити, що зазначений нормативно - правовий акт дещо не відповідає нормам нового ЦК України, зокрема ст. 283, в якій зазначено, що невід'ємне і непорушне право громадян на охорону їх здоров'я, забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій, передбаченою Конституцією України. Звідси можна зробити висновок, що громадяни, які займаються нетрадиційними методами лікування (цілителі та фізичні особи-підприємці) або вибувають із кола суб'єктів, яким дозволено

здійснювати діяльність щодо лікування громадян, оскільки, керуючись нормою ЦК України, реалізація права на охорону здоров'я належить до компетенції державних та інших організацій, а саме - юридичним особам, або фізичні особи підприємці і цілителі повинні входити до штатної чисельності працівників лікувальних закладів чи інших подібних організацій.

Отже, знання та дотримання вимог чинного законодавства щодо умов провадження медичної практики в галузі народної і нетрадиційної медицини стає все більш важливим, оскільки підвищує правовий захист суб'єкта підприємницької діяльності в цій галузі на територіальному ринку медичних послуг, що дедалі активніше формується.

Відносини, які виникають між особою, яка має ліцензію на заняття медичною діяльністю в галузі народної і нетрадиційної медицини і особою, яка звертається для лікування, мають спільні ознаки з договорами з надання послуг.

Даний договір за своєю природою є двостороннім, консенсуальним. У загальних положеннях про договір з надання послуг презумується його оплатність. Якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором (ст. 903 ЦК), тобто сторони на власний розсуд вирішують способи визначення розміру плати за договором.

Порівняно з цим достатньо суперечливим є питання оплатності чи безоплатності договору з надання послуг у галузі нетрадиційної і народної медицини.

У разі, коли оплата за лікування не встановлена і цілителем не вимагається, договір є безоплатним. Але, в окремих випадках для досягнення позитивного результату цілитель може використовувати як засоби лікування амулети або інші предмети, які на його думку будуть допомагати, пропонуючи оплатно придбати їх у нього. При цьому пацієнт несе певні матеріальні затрати і таким чином договір стає оплатним, враховуючи те що ці речі є саме засобами

досягнення мети. Питання оплатності договору залежить від того чи є цілитель суб'єктом підприємницької діяльності.

Виходячи з положень ст. 638 ЦК і викладеного раніше можна зробити висновок, що істотними умовами таких договорів є умови про предмет та ціну наданих послуг.

Предметом подібних договорів є надання послуг в сфері народної і нетрадиційної медицини. У ст. 901 Цивільного кодексу України дано визначення поняття «послуга»: за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Об'єктом відносин між сторонами виступають послуги в сфері народної і нетрадиційної медицини, тобто самі способи їх надання. Вони є досить різноманітними і закріплені в ліцензії.

Відповідно до Цивільного кодексу України сторонами договору про надання послуг є виконавець і замовник. Сторонами договору про надання послуг у галузі нетрадиційної і народної медицини виступають цілитель як виконавець, пацієнт в ролі замовника. Цілителями можуть бути фізичні особи, фізичні особи - підприємці і юридичні особи, які займаються діяльністю по наданню послуг у сфері народної та нетрадиційної медицини. Пацієнти - фізичні особи, які звертаються до них.

Змістом договору про надання послуг в галузі нетрадиційної і народної медицини є права і обов'язки сторін.

Права цілителя:

- вимагати оплати своїх послуг, у разі коли це передбачено договором.

Обов'язки цілителя:

- здійснювати лікування на підставі відповідного дозволу, виданого згідно з діючим законодавством;
- вжити вичерпних заходів щодо лікування пацієнта. Цьому обов'язку необхідно кореспондувати право пацієнта на відшкодування шкоди.
- забезпечити реалізацію права пацієнта на таємницю інформації про стан його здоров'я;
- у разі виникнення ускладнень стану здоров'я пацієнта, звернутись до закладів охорони здоров'я.

Права пацієнта:

- вимагати розірвання договору у разі виявлення в діяльності цілителя незаконних дій.

Обов'язки пацієнта:

- оплатити послугу, у разі коли ціна передбачена договором.

Договір відповідно до ст.651 ЦК може бути змінено або розірвано лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Також відповідно до ст. 907 ЦК договір про надання послуг може бути розірваний, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору.

Спеціальними підставами припинення таких відносин слід визнати:

- закінчення строку надання послуг, якщо він був передбачений договором.
- вилікування особи.

Спеціальними підставами розірвання даного договору є:

- неналежне виконання умов договору;
- виявлення в діях цілителя незаконних методів
- власна ініціатива пацієнта.

Таким чином, викладене надає можливість включити договірні відносини з надання послуг в сфері народної та нетрадиційної медицини в систему договірних зобов'язань з надання послуг фактичного характеру й

зробити таку дефініцію. Договір з надання послуг в галузі народної та нетрадиційної медицини – це договір в якому одна сторона (цілитель) вчиняє дії по лікуванню іншої сторони (пацієнта), яка зобов'язується оплатити дані послуги, якщо інше не передбачено договором.

На нашу думку, оскільки заходи, які здійснює цілитель, спрямовані на збереження здоров'я людини договір повинен укладатися у письмовій формі. Крім того, письмова форма договору забезпечує визначеність позицій сторін щодо умов договору і сприяє з'ясуванню його змісту, тобто стане підтвердженням взаємних зобов'язань, що узгоджується з приписами ст.208 ЦК.

Над діяльністю цілителя, на підставі норм закону, здійснює нагляд лікар, який має спеціальну медичну освіту. Тобто цілитель зобов'язаний здійснювати медичну практику, яка передбачена спеціальним дозволом (ліцензією) МОЗ України, в обсязі та порядку, встановлених законодавством і узгоджувати свої дії щодо надання консультативної та лікувальної допомоги пацієнтам з лікарем-спеціалістом.

Процес впровадження методів народної та нетрадиційної медицини в практику охорони здоров'я в Україні триває і є надія, що народна і нетрадиційна медицина надалі буде розвиватись ще більшими темпами, і Україна залишиться однією із лідерів у цьому напрямку, що сприятиме оздоровленню населення та застосуванню методів народної і нетрадиційної медицини в реабілітаційній та комплексній терапії хворих.

Як відомо, Всесвітньої організації охорони здоров'я виділила основні проблеми, аспекти розвитку народної і нетрадиційної медицини.

Вивчення досвіду народної медицини, наукове обґрунтування та впровадження у практику народних і нетрадиційних методів оздоровлення населення, створення наукових і науково-практичних центрів, здійснення координаційної та експертної діяльності є важливою проблемою галузі народної і нетрадиційної медицини.

Існуючий проект державної програми розвитку народної і нетрадиційної медицини в Україні на 2009-2015 роки, що розроблений відповідно до Указу Президента України від 08.08.2000 № 963 "Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України", спрямований на подальший розвиток народної і нетрадиційної медицини та встановлює основні напрямки розвитку цієї галузі в Україні на 2009-2015 роки.

Сьогодні у комітетах Верховної Ради України, серед медичних працівників, юристів медичних установ обговорюються напрямки спільної роботи з вдосконалення законодавчої бази з медичних питань.

Отже, певні кроки на цьому шляху вже робляться і ми можемо сподіватися, що медичні послуги у майбутньому будуть не тільки якісними та доступними, а й перебуватимуть у межах правового поля.

Таким чином, правове поле діяльності у галузі народної і нетрадиційної медицини залежить від багатьох чинників. Але в основі цього питання лежать дві особливо важливі проблеми. Це допустимі межі свободи лікування і реальні офіційні гарантії, які можуть бути введені для захисту населення від шарлатанства та небезпечної некомпетентності.

Отже, маємо наступні висновки:

1) відносини, які виникають між особою, яка має ліцензію на заняття медичною діяльністю в галузі народної і нетрадиційної медицини і особою, яка звертається для лікування складаються з тих елементів, які утворюють цивільно-правові відносини;

2) договір з надання послуг в галузі народної та нетрадиційної медицини - це договір в якому одна сторона (цілитель) вчиняє дії для лікування іншої сторони (пацієнта), яка зобов'язується оплатити дані послуги, якщо інше не передбачено договором;

3) цей договір є двостороннім, консенсуальним і оплатним, якщо інше не встановлене договором або не впливає з суті відносин;

4) істотними умовами договору є предмет і ціна;

5) специфіка надання подібних послуг потребує додаткового державного регулювання, зокрема в частині відповідальності сторін;

7) законодавство, яке регулює відносини в даній сфері потребує вдосконалення, крім того було б доцільним доповнити положення Цивільного кодексу України самостійним різновидом договору про надання послуг з відповідною назвою.

Список літератури:

1. Пйонтковський В., Мажак І.М. Немедичне лікування у польському й українському суспільствах: етичні та правові аспекти. / В. Пйонтковський, І.М. Мажак // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції від 20.04.2007, м. Львів. – с. 227-233.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення застосування методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та лікарських засобів і заняття народною медициною (цілительством): Закону України від 17 травня 2007 року № 1033-V. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.

3. Про внесення доповнень до Переліку лікарських посад у закладах охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я від 19 грудня 1997 року № 360. // Офіційний вісник України. – 1998. – №3. – Ст. 121.

4. Про затвердження Положення про організацію роботи цілителя, який здійснює медичну діяльність в галузі народної та нетрадиційної медицини: наказ Міністерства охорони здоров'я від 11 лютого 1998 року № 36. // Офіційний вісник України. – 1999. – №3. – Ст. 112.

5. Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини: наказ Міністерства охорони здоров'я від 10 серпня 2000 року № 195. // Офіційний вісник України. – 2001. – №9. – Ст. 378.

6. Про утворення Комітету з питань народної і нетрадиційної медицини при МОЗ: наказ Міністерства охорони здоров'я від 4 грудня 1998 року № 343.

7. Про затвердження Положення про організацію роботи цілителя, який здійснює медичну діяльність в галузі народної та нетрадиційної медицини: наказ Міністерства охорони здоров'я від 11 лютого 1998 року № 36. // Офіційний вісник України. – 1999. – №3. – Ст. 112.